

Večernji list: Intervju sa visokim predstavnikom Valentinom Inzkom

Razgovarao: Jozo Pavković

Večernji list: Možemo li početi sa nekim osobnim pitanjima?

Valentin Inzko: Rado, nema problema.

Večernji list: Kada ste bili prvi put u Bosni i Hercegovini, kada u Hrvatskoj, kada ste se upoznali sa Hrvatima ili hrvatskom kulturom?

Valentin Inzko: Upoznavanje je počelo davno, negdje 1955./1956. godine. Živjeli smo na granici sa Jugoslavijom. Tijekom te zime kroz naše granično selo prošlo je prilično mnogo izbjeglica, uglavnom Hrvata, koji nisu željeli živjeti u komunizmu. Budući da je moja majka i sama bila izbjeglica, mještani su ih slali kod nas, a osim toga i zato jer je majka govorila hrvatski. Prvi korak je uvijek bio posjet liječniku jer su izbjeglice imale promrznute ekstremitete zato što su prešli preko Karavanki. Drugi korak bio je odlazak žandarmeriji radi političkoga azila. Samo jedna obitelj plašila se žandarmerije pa ju je otac odveo u Villach (Beljak), odakle je otputovala vlakom u Salzburg kod rođaka.

Nekoliko godina poslije upoznao sam moju tetu Mariju, Istrijanku, koja se udala za brata moje majke Janeza, a koji su živjeli u Novigradu u Istri. Imam tri rođakinje od strica i tetke, a kći Ana vodi čuveni restoran Tri Palme u Novigradu, dok je njezina sestra Jerica ravnateljica muzeja u Novigradu. Tu smo i ljetovali nekih 20 godina. Divne godine! Tako mi je hrvatski i prvi strani jezik.

Prve Hrvate u BiH upoznao sam na maturlnom putovanju u Mostaru 1967. godine, a tada i prve muslimane. Veliki događaj za mene je bio nastup moje supruge Bernarde na Dubrovačkom festivalu i u dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu.

Dubok dojam na mene je ostavilo i gostoprimstvo hercegovačkih Hrvata 1982. godine, kada sam, za vrijeme komunizma, prvi put bio u Međugorju. U hotelu Čitluk, danas Brotnjo, nisu mi dopustili prespavati iako je hotel bio prazan, navodno se nisam javio preko protokola u Beogradu, gdje sam bio mladi ataše za kulturu austrijskog Veleposlanstva. Spavao sam u automobilu, a na doručku sam bio kod dobre i hrabre obitelji Vasilj u Međugorju. Hrabre, jer su to još bila vremena socijalističke Jugoslavije. Tamo su sada tri generacije i sa svima sam prijatelj.

Također, otac je bio slovenski manjinski političar u Koruškoj, pa sam dosta rano upoznao i gradišćanske Hrvate iz Austrije s svojom bogatom kulturnom baštinom.

Večernji list: Imate dobrih prijatelja među Hrvatima?

Valentin Inzko: Upoznao sam ih mnogo. Recimo ogroman broj franjevac, kao što su župnik Marinko u Međugorju i svi njegovi prethodnici, fra Iko u Mostaru, koji ne gradi samo studentski dom nego i bratske odnose sa drugim religijama, tu su i divni župnici po središnjoj Bosni. Oni se svi bore za duhovno bogatstvo vjernika Hrvata. A ljudi kao gospodin Ćorluka, vlasnik Violete, bore se za uspješnu ekonomiju. Mislim da onaj tko zaposli jednog mladog čovjeka, taj je dobar Hrvat. Naravno, to vrijedi i za druge narode, i za moje Austrijance. Poznato je kako je u sportu ima ogroman broj sjajnih ljudi. Kao što je Čilić iz Međugorja, koji je, mislim, trenutačno treći najbolji na svetu, pa Mandžukić, zatim NBA zvijezde Bogdanović i Bender... S takvim ljudima Hercegovina bi se mogla pretvoriti u malu Kaliforniju. Iste potencijale ima i bosanski dio BiH. Toliko potencijala, toliko talenata na tako malom prostoru!

Večernji list: Kako komentirate nedavne odluke u vezi s ratnim zločinima?

Valentin Inzko: Htio bih na to pitanje odgovoriti neizravno. Vi znate da su među vodećim nacistima njemačkog Reicha bili i Austrijanci, tako da se poslije rata pojavilo pitanje: što raditi? Kao u Njemačkoj, imali smo i u Austriji savezničke snage koje su vršile nadzor suđenja ratnih zločinaca. Na kraju krajeva, osuđeno je bilo nekih 12.600 nacističkih zločinaca iz Austrije, a 40 ih je završilo smrtnom kaznom. Ponosan sam na taj čin, a još više rasterećen. Jer, osuđeni su ratni zločinci, a austrijski narod je mogao neopterećeno gledati u budućnost. Nema loših naroda, ima samo loših pojedinaca.

Još nešto je važno u vezi s Drugim svjetskim ratom. Nijemci i Izraelci su danas veliki prijatelji, Francuzi, Poljaci i drugi narodi, žrtve nacizma, danas su prijatelji Njemačke. Taj proces pomirenja mora biti moguć i ovdje u Bosni Hercegovini, a čvrsto sam uvjeren kako će na kraju do toga doći.

Večernji list: Predstavljena je nova strategija EU. Naveden je niz novih uvjeta za BiH, odnosno reformi koje je nužno provesti. Što je po Vašem mišljenju prioritet?

Valentin Inzko: To je pitanje za Europsku uniju. Međutim, iskoristio bih ovu priliku da ponovim svoju čvrstu potporu europskoj integraciji BiH. Pozivam bh. političare da se usredotoče i nađu kompromise o pitanjima koja su važna za europske integracije. Bosni i Hercegovini je, zajedno s drugim zemljama Zapadnog Balkana, dana povijesna prilika svoju budućnost povezati s EU, ali BiH mora iskazati čvrstu odlučnost i udvostručiti napore na tom putu. Osim toga, u cijeli proces potrebno je unijeti osjećaj urgentnosti. Mladi ljudi ne mogu više čekati.

Večernji list: Kako biste ocijenili situaciju u BiH danas u odnosu na prije godinu, ali i u odnosu na početak svog mandata?

Valentin Inzko: Kada sam stupio na dužnost visokog predstavnika, političko okruženje je bilo drugačije od današnjega. Kada je moj mandat tek počeo, nacionalističke tendencije i retorika bili su zauzdani snažnim i odlučnim stavom međunarodne zajednice da odbaci politiku i retoriku koja vodi prema podjelama.

Međutim, u međuvremenu neki bh. političari, nažalost, nisu iskoristili priliku koju im je međunarodna zajednica pružila i nisu preuzeli odgovornost na sebe, proveli nužne reforme i približili zemlju Europskoj uniji kroz odgovornost domaćih tijela. Sve ove godine previše fokusa usmjereno je na negativna pitanja, a premalo na ona okrenuta budućnosti. Posljedica toga je da BiH u puno pogleda zaostaje za ostatkom regije, što je žalosno.

Mislim da je krajnje vrijeme da se političari zaista fokusiraju na pitanja koja su važna građanima BiH, a to su gospodarstvo i vladavina prava. Riječi neće biti dovoljne. Moraju početi postizati kompromise o vrlo konkretnim pitanjima, a osobne i nacionalističke ciljeve ostaviti iza sebe.

EU je predložila jasnu strategiju za ovu zemlju i spremna je nastaviti pomagati BiH. Nadam se da će BiH prihvatiti tu pomoć i uraditi ono što je na njoj.

Istovremeno, želim pozvati bh. političare da nađu zdrav kompromis o izornoj reformi kako bi se izborni rezultati neometano proveli. BiH si ne može priuštiti još jednu krizu.

Večernji list: Međunarodna zajednica ponovno se aktivno uključila u posredovanje u pronalasku rješenja za sporna pitanja u BiH. Ovog puta vezano uz izmjene Izbornog zakona. Očekujete li dogovor?

Valentin Inzko: EU i SAD vode taj proces u ime međunarodne zajednice i ulažu izniman trud da potaknu bosanskohercegovačke političke stranke na pronalaženje rješenja o pitanjima iz izborne reforme. Hoće li ti napori uroditi plodom, to ovisi o bh. političkim strankama jer su one te koji trebaju naći kompromis.

Večernji list: Što ako ne bude pozitivnog ishoda, što ako se ne mogu provesti izborni rezultati. Hoćete li intervenirati i kako?

Valentin Inzko: Nitko ne treba očekivati od OHR-a da riješi ovo pitanje uporabom bonnskih ovlasti. To je posao Parlamentarne skupštine BiH i stranaka u njoj.

Izbori 2018. moraju se održati, demokracija je nezamisliva bez izbora. Prava građana birati i biti birani i da zahtijevati odgovornost onih koji su trenutačno na izabranim dužnostima, moraju se osigurati.

Stoga pozivam političke lidere da poduzmu nužne korake kako bi omogućili nesmetano održavanje i provedbu rezultata općih izbora 2018. godine. Odluka Ustavnog suda BiH od 1. prosinca 2016. (predmet „Ljubić“), koja se ponajviše tiče izbora u Dom naroda Federacije, mora se provesti.

Što se tiče OHR-a, u ovoj fazi mi smo spremni tehnički podržati taj proces, koji vode EU i SAD.

Večernji list: Pitanje Mostara je još uvijek otvoreno, OHR je o ovome iznosio svoj stav, ali bez pomaka? Kako riješiti ovo pitanje na koje ste Vi osobno više puta upozoravali?

Valentin Inzko: Dinamika u vezi s pitanjem Mostara slična je onoj u vezi s Izbornim zakonom. I u tom slučaju ista politička stranka osporila je pred Ustavnim sudom sustav u vezi s Mostarom i Izbornim zakonom. Ustavni sud proglasio je odluke u vezi sa Mostarom i Izbornim zakonom nevažećima, a političke stranke već jako dugo izbjegavaju postizanje kompromisa.

Umjesto da postignu kompromis, neke stranke okrivljavaju OHR, a druge pozivaju OHR da riješi to pitanje.

Dakle, problem je u nepostojanju volje političkih stranaka da nađu kompromis i postignu rješenje.

Večernji list: U BiH već traje predizborna kampanja. Nacionalna, ali i socijalna retorika je zaoštrena, vidite li u tome neku ozbiljniju prijetnju za sigurnosnu situaciju u BiH?

Valentin Inzko: Politička retorika godinama postaje sve neodgovornija i zaista je u posljednjim tjednima došlo do eskalacije. Neodgovorno je od nekih političara da podižu tenzije i šire strah oko nerealnih pitanja, kako bi jednostavno osigurali vlastite pozicije. Umjesto fokusiranja na nerealne ideje koje stvaraju dodatne konflikte i podjele, politički akteri trebaju tražiti drugačije načine za osiguranje ravnopravnosti svih naroda i građana diljem zemlje kako bi se u BiH svi osjećali ugodno i kao kod kuće.

Političari bi se trebali usredotočiti na pitanja koja mogu donijeti opipljive rezultate, kao što su reforme kojim bi se otvorila nova radna mjesta, osigurala bolja zdravstvena zaštita i druge javne usluge, bolje ceste, obrazovanje, itd. To je ono do čega odgovorni političari doista drže.

Večernji list: BiH stagnira ili se sporo kreće na europskom putu. Nova strategija EU za proširenje za mnoge u BiH je razočaravajuća jer se članstvo čini dalekim i nesigurnim. Kako Vi gledate na šanse BiH da postane dijelom EU?

Valentin Inzko: BiH će biti članica EU, u to nema sumnje. No, pitanje je kada? Vaše pitanje je vrlo zanimljivo jer podrazumijeva određenu logiku koja je vrlo tipična za BiH. Naime, ako se čini da je nešto teško ili daleko, ljudi u ovoj zemlji mnogo puta od toga odustaju. Trebalo bi biti suprotno: institucionalni lideri, tijela uprave na različitim razinama i cjelokupno društvo trebali bi biti motivirani što je prije moguće obaviti povjerene im zadatke kako bi bili primljeni u članstvo EU.

Mogu vam reći, iz osobnog iskustva, da integracija u EU nije lagan posao. Potreban je naporan rad koji zahtijeva odlučnost i spremnost za postizanje kompromisa o nekim teškim i kompliciranim pitanjima. Austriji je trebalo sedam godina. Španjolskoj devet. No, kada dođete do samoga kraja tog procesa, vidjet ćete da se vaša zemlja promijenila i reformirala nabolje. A to je možda ono čega se neki političari boje s obzirom na to da će tada pitanja kojima se oni sada koriste postati irelevantna. Oni će postati irelevantni. Međutim, BiH to mora uraditi zbog sebe, ne zbog Bruxellesa. Tek onda će biti moguće pridružiti se europskoj obitelji.

Večernji list: Može li zastoj u proširenju dovesti do porasta euroskepticizma i prodora nekih drugih, neeuropskih utjecaja na ove prostore? Očite su aktivnosti Rusije, Kine, Turske...

Valentin Inzko: Sve relevantne ankete pokazuju da velika većina građana podržava europsku budućnost ove zemlje. Kada se ubrza tempo procesa pridruživanja i kada se počnu poduzimati konkretne mjere, siguran sam da će ovakva potpora tim procesima i dalje biti tu, pa čak i jačati.

Građani su pametni i znaju što je održivo i što je dobro za njih i njihovu djecu. Niti jedna politička snaga u BiH nije izrazila protivljenje procesu pridruživanja, a izabrani političari trebaju usvojiti ono što građani već znaju i trebaju početi ispunjavati svoja obećanja.

S napredovanjem procesa pridruživanja siguran sam da skoro i neće biti mjesta za bilo što ili bilo koga osim za ideju EU i vrijednosti koje idu uz nju.

Večernji list: Vidite li BiH prije u NATO, nego u EU?

Valentin Inzko: U baltičkim zemljama i u još nekim NATO je bio prvi. Ali, što god da kažem, to bi bilo špekuliranje. Tempo euroatlantske integracije BiH ovisi o sposobnosti ove zemlje da ispuni potrebne kriterije.

Večernji list: Kako biste Vi, da ste na mjestu političara, uredili BiH da se u njoj svi osjećaju zadovoljno, ravnopravno...?

Valentin Inzko: Uz ustavna prava kao načelo, podržao bih velikodušnost. Usmjerio bih se na potrebne reforme koje bi osigurale više investicija, veću stopu zapošljavanja, bolje školstvo, ceste, javni prijevoz itd. Poboljšao bih standard u oblasti vladavine prava i borio bih se protiv korupcije. Poboljšao bih skrb o građanima itd. Mislim da bi se građani osjećali zadovoljnije i imali bi osjećaj da su ravnopravni s trenutno djelomično privilegiranim političkim elitama.

Večernji list: Treba li BiH više OHR, mnogi bh. političari ističu kako nije potreban, s druge strane međunarodna zajednica ne misli tako. Kakvo je Vaše mišljenje?

Valentin Inzko: Mandat visokog predstavnika ostaje nepromijenjen. Zatvaranje OHR-a ovisi o osiguranju provedbe programa „5+2“. Teško je očekivati da će se pitanje zatvaranja OHR-a ozbiljno razmatrati sve dok neki politički akteri zagovaraju ciljeve koji vode ka destabilizaciji stanja. Ali, to nije do mene. O OHR-u mora odlučiti Vijeće za provedbu mira. U svakom slučaju, moja supruga bi bila jako sretna da sam više s njom kući.